

- potential]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnohohospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Ekonomika*, 4, II, 20-28.
2. Bohatska, N. M. and Kovalchuk, D. *Stratehichnyi potentsial pidpryemstva [Strategic potential of the company]*. Retrieved from: www.rusnauka.com/33_DWS_2010/Economics/.
 3. Horielov, D. O. and Bolshenko, S. F. (2017). *Stratehiia pidpryemstva [Business Strategy]*. Kharkiv: Publishing house KhNADU.
 4. Maksymenko, D. V. (2015). *Diahnostyka stratehichnoho potentsialu pidpryemstva [Diagnostics of the strategic potential of the enterprise]*. *Aktualni problemy naukovooho ta osvithnoho prostoru v umovakh pohlyblenia evrointehratsiinykh protsesiv*, 2, pp. 285-287.

УДК 330.138.11:338.24(045)

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Сочка Л. І., Максименко Д. В.

CLASSIFICATION OF ENTERPRISE EXPENDITURE FOR ADMINISTRATIVE MANAGEMENT DECISIONS

Sochka Lesia, Maksymenko Diana

У ринкових умовах, коли більшість ринків є конкурентними, облік витрат і контроль за ними є найважливішою ланкою управління підприємством. Створення впорядкованої структури витрат підприємства вимагає здійснення економічно обґрунтованої їх класифікації за окремими ознаками. Обрані класифікаційні ознаки мають забезпечувати комплексне вивчення і групування витрат у потрібному розрізі. Це й обумовлює необхідність досліджень, узагальнених у цій науковій статті.

Ключові слова: витрати, групування витрат, класифікація витрат, управління витратами, класифікаційні ознаки, види витрат.

In market conditions, when most markets are competitive, cost accounting and control are the most important part of enterprise management. Establishing an ordered structure of expenses of an enterprise requires the carrying out of their economically justified classification on separate grounds. The study of the behavior of costs in an enterprise indicates that most of them are ambiguous and their division into separate groups is rather arbitrary. When making managerial decisions, analyzing costs, determining the unit cost of production, financial results and performance, pricing policy, investing in various projects, it is appropriate to use the classification of costs on a variety of grounds. Selected classification features should provide a comprehensive study and grouping costs in the desired section. The more distinguished features of classification, the higher the degree of knowledge of objects. This causes the necessity of research generalized in this scientific article.

The correct choice of classification marks is the key to obtaining the necessary and reliable management information, which ensures the efficiency of decisions taken on the basis of cost analysis of the enterprise.

Key words: expenses, group expenses, costs classification, cost management, classification features, types of expenses.

Створення впорядкованої структури витрат підприємства вимагає здійснення економічно обґрунтованої їх класифікації за окремими ознаками. Класифікація потрібна для організації економічної роботи підприємства, визначення вартості продукції та

ціноутворення, нормування, планування, контролю й аналізу витрат. Правильний вибір класифікаційних ознак є запорукою одержання необхідної та достовірної управлінської інформації, що забезпечує ефективність рішень, які приймаються на основі аналізу витрат підприємства.

Питання класифікації витрат з метою ефективного управління витратами розглядається багатьма авторами, такими, як Ф. Бутинець, П.Гарасим, С. Голов, Г.М. Богославець, М.А. Вахрушина, М.О. Данилюк, Н.С. Довгаль, К. Друрі, З.Б. Живко, О.В. Карпенко, Ю.Б. Кравчук, В.Р. Лещій, Л.Ю.Мельниченко та ін.

Класифікаційні ознаки та види витрат, їх групи, за різними науковцями багато в чому збігаються. Скільки б науковці не намагались урізноманітнити поділ витрат, головне щоб існуючий поділ витрат не лише забезпечував їх передбачення (майбутнє), а й забезпечував аналіз діяльності, що відбулась (минуле). [1]

Дослідження поведінки витрат на підприємстві свідчить, що більшість із них мають неоднозначний характер та їх поділ на окремі групи є досить умовним. Одні витрати можна прямо відносити на продукцію, інші – ні. Певні витрати можуть бути важливими для прийняття одного типу рішень і не мати значення для іншого.

Проблемі класифікації витрат значну увагу почали приділяти починаючи з ХІХ століття, коли виникла теорія обліку витрат.

Англійські вчені Дж. М. Фелс та Еміль Гарке в 1887 р. висунули пропозицію поділяти всі витрати на фіксовані (зараз прийнято називати умовно-постійними) та змінні (умовно-змінні). Термін «прямі та непрямі витрати» вперше був уведений Е. Е. Фельдгаузенем.

Одним із перших у радянській літературі наукову класифікацію витрат на виробництво сформував В. І. Стоцький, розподіливши їх на такі види: основні та накладні, прямі та непрямі, змінні та постійні, пропорційні та фіксовані [2].

Вагомість необхідності класифікації витрат підкреслює Ф. Ф. Бутинець [2], який зазначає, що «велике значення класифікації витрат полягає в управлінні ними і, перш за все, для здійснення калькуляції собівартості продукції для різних потреб управління підприємства».

Кожна функція управління витратами підприємства вимагає різних типів інформації про витрати. Без належного розуміння різних видів витрат важко використовувати будь-які інструменти для покращення якості прийнятих управлінських рішень. Саме тому, найбільш ефективною є класифікація затрат у взаємозв'язку з функціями управління. Система класифікації повинна бути гнучкою, швидко адаптуватися під зміни вимог зацікавлених в діяльності підприємства сторін, бути корисним інструментом в руках керівництва підприємства. Використання класифікації, що є сумісною зі всіма функціями управління, дозволить суттєво скоротити часові витрати на збір фактичних даних про затрати [3].

В основу класифікації витрат в управлінському обліку покладено принцип: різні витрати для різних цілей, тобто мета, з якою здійснюють класифікацію, визначає її методика та склад окремих груп витрат. Перевагою даної класифікації є спроможність надавати інформацію для прогнозування короткострокових управлінських рішень та контролю витрат за сферами діяльності і центрами відповідальності [4].

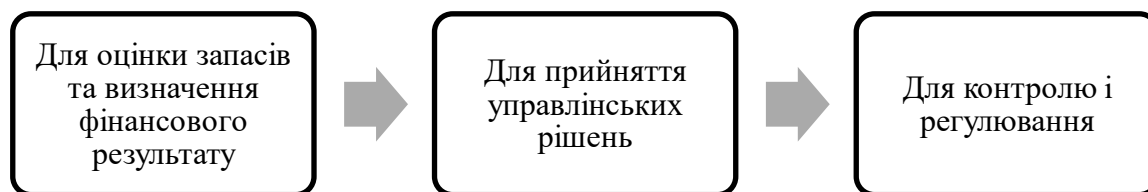


Рис. 1. Напрямки класифікації витрат для цілей управлінського обліку [5]

За першим напрямком виділяють витрати невичерпані та вичерпані, витрати на продукцію та витрати за період (діяльності), витрати прямі й непрямі, основні й накладні, виробничі та невиробничі.

Фінансовий результат визначається як різниця між доходами і витратами звітного періоду. Якщо підприємство закупило сировину, мінеральні добрива, паливо та інші матеріали, то це означає, що здійснено лише переміщення активів із грошової форми у матеріальну. В міру використання зазначених цінностей у процесі виробництва ці активи будуть включені у вартість створеного продукту. Отже, заплачені гроші – це невичерпані витрати, а вичерпаними вони стануть у майбутньому, коли фактично візьмуть участь у процесі створення нового продукту [5].

Витрати, що пов'язані з виробництвом продукції і включаються в її собівартість, є витратами на продукцію. Витрати на зберігання і реалізацію продукції вважаються витратами періоду.

Прямі витрати це такі, які безпосередньо відносяться на виробництво конкретної продукції. Непрямі витрати пов'язані з виробництвом декількох видів продукції [3].

Витрати за сферою виникнення бувають виробничі й невиробничі. Виробничі витрати – це витрати, які безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції (робіт, послуг). Невиробничі витрати - це витрати, які опосередковано належать до процесу виробництва і пов'язані з управлінням виробничим процесом і реалізацією продукції (робіт, послуг) [5].

За відношенням до технологічного процесу витрати поділяють на основні й накладні. Основні витрати – це сукупність прямих витрат на виробництво продукції. Накладні витрати – це витрати, які пов'язані з управлінням та обслуговуванням виробництва [5].

За другим напрямком витрати поділяють на постійні й змінні, релевантні й нерелевантні, дійсні (реальні) й можливі (уявні), маржинальні й середні.

Змінні витрати – це витрати, загальна сума яких змінюється прямо пропорційно обсягу виробництва. Наприклад, для посіву потрібно 3 ц зерна на 1 га. Якщо буде посіяно 10 га, то потрібно витратити 30 ц зерна, а якщо буде посіяно 50 га, то відповідно витрата зерна становитиме 150 ц. Змінні витрати зростають (зменшуються) автоматично зі збільшенням (зменшенням) обсягу виробництва.

Постійні витрати – це витрати, розмір яких не змінюється за певний період залежно від зміни обсягу виробництва. Наприклад, витрати на утримання складу постійні, бо вони не залежать від того, скільки матеріалів на ньому зберігається в даний час [2].

У ринкових умовах релевантність є однією з найбільш важливих характеристик управлінської інформації. Релевантні витрати можуть бути змінені внаслідок прийняття рішення, а нерелевантні витрати не залежать від прийнятого рішення [1].

З метою оцінювання різних альтернативних варіантів рішень потрібно враховувати не тільки дійсні (реальні), а й можливі (уявні) витрати (втррати). Дійсні витрати передбачають реальну сплату грошей або використання інших активів. Можливі (уявні) витрати беруть до уваги при прийнятті прогнозних управлінських рішень [3].

Залежно від способу визначення собівартості продукції витрати поділяють на маржинальні і середні. Маржинальні витрати – це витрати на виробництво додаткової продукції. Середні витрати розраховуються як середньоарифметичне значення витрат, що відносяться до виробництва продукції. Поділ витрат на маржинальні і середні дає змогу глибше обґрунтувати управлінські рішення щодо перспективи діяльності підприємства.

За третім напрямком витрати поділяють на контрольовані (регульовані) і неконтрольовані (нерегульовані), що є важливим для управлінської діяльності. Ця класифікація означає міру, до якої керівник може контролювати витрати і відповідати за них [1].

Контрольовані витрати – це витрати, що знаходяться в межах контролю керівника, які він може регулювати і на які може впливати.

Неконтрольовані витрати – це витрати, що знаходяться поза межами контролю керівника, які він не може регулювати і на які не може впливати [2].

Отже, важливе місце в управлінні підприємством займає обґрунтована класифікація витрат, яка є дуже важливою для розуміння того, як ними управляти. Класифікація витрат,

що здійснюється у фінансовому обліку і для формування фінансової звітності, не завжди відповідає вимогам інформаційного забезпечення управління. В окремих випадках на основі аналізу такої інформації можна прийняти помилкові управлінські рішення. З огляду на це, для управління витратами в основу їх класифікації покладено три основні підходи, які відповідають основним завданням управління підприємством.

Список використаних джерел

1. Остапенко Т. Класифікація витрат підприємства / Т. Остапенко // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2013. — Вип. 1 (8).
2. Бутинець, Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік: [підручн. для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів] / Ф. Ф. Бутинець, Т. В. Давидюк, Н. М. Малюга, Л. В. Чижевська; за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. — 2-ге вид., перероб і доп. — Житомир: ПП «Рута», 2002.
3. Ющак Ж.М. Класифікація витрат, орієнтована на ефективне управління підприємством / Ющак Ж.М // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. — 2012. — Випуск № 3 (61).
4. Півнюк О.П. Економічна сутність та класифікація витрат в системі управління підприємством / Півнюк О. П. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=EC&P21DBN=EC
5. Бутинець Ф.Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління / Ф.Ф. Бутинець // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. — 2013. - № 1 (22).
6. Філіп (Попович) Л.В. Економічний зміст і класифікація витрат / Л.В. Філіп (Попович) // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2011. — № 36. — С. 206 – 211.

References

1. Ostapenko, T., 2013. *Klasyfikatsiia vytrat pidpriemstva* [Classification of enterprise costs]. *Socio-economic problems and the state*, 1 (8).
2. Butynets, F. F., Davydiuk T. V., Maliuha N. M., Chyzhevska L. V.; Butynets, F. F. ed., 2002. *Bukhhalterskyi upravlinskyi oblik* [Accounting management accounting]. 2nd ed. Zhytomyr: PP «Ruta».
3. Iushchak, Zh.M., 2012. *Klasyfikatsiia vytrat, oriietovana na efektyvne upravlinnia pidpriemstvom* [Classification of costs, focused on effective enterprise management]. *Visnyk ZhDTU: Ekonomichni nauky*, 3 (61).
4. Pivniuk, O.P. *Ekonomichna sutnist ta klasyfikatsiia vytrat v systemi upravlinnia pidpriemstvom* [Economic nature and cost classification in the enterprise management system]. [online] Available at: www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=EC&P21DBN=EC
5. Butynets, F.F., 2013. *Vytraty vyrobnytstva ta yikh klasyfikatsiia dlia potreb upravlinnia* [Production costs and their classification for management needs]. *Problems of the theory and methodology of accounting, control and analysis*, 1 (22).
6. Filip (Popovych), L.V., 2011. *Ekonomichniy zmyst i klasyfikatsiia vytrat* [Economic content and cost classification]. *Bulletin of the Economy of Transport and Industry*, 36, pp. 206 – 211.